

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

На основі аналізу існуючих проблем розкрито важливість інноваційного розвитку підприємств для процесів економічного зростання, уточнено головні чинники інноваційного розвитку та сформовано концептуальні основи інноваційного розвитку промислових підприємств за умов глобалізаційних впливів.

On the basis of analysis of existent problems importance of innovative development of enterprises is exposed for the processes of the economy growing, the main factors of innovative development are specified and conceptual bases of innovative development of industrial enterprises are formed at the terms of globalizaciynikh influences.

Ключові слова: інноваційний розвиток, глобалізаційний процес, цілі, фактори.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток підприємств України має відбуватися в умовах широкого та високоєфективного використання інвестицій, що спрямовуються до виробництв вищих технологічних укладів. Формування глобалізаційних процесів спричинило різке зменшення обсягів виробництва машинобудівної продукції, що пояснюється як відсутністю платоспроможного попиту на неї, так і обмеженістю виробничих та фінансових ресурсів машинобудівних підприємств для реалізації широкомасштабних програм оновлення основних засобів та зміни номенклатури продукції. Вирішення цієї складної проблеми можливе внаслідок підвищення ефективності мобілізації інвестицій за рахунок різних джерел, удосконалення механізмів раціонального використання наявних інвестиційних ресурсів, посилення їхнього позитивного впливу на динаміку процесів інноваційно-технологічного оновлення промисловості.

Разом з тим, інноваційний розвиток підприємств за сучасних умов потребує удосконалення системи управління. Зазначене набуває особливої актуальності за умов пошуку потенційних можливостей забезпечення інноваційного розвитку підприємств і стабільного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обсяги інноваційної діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств зростають, тому потрібні нові підходи до формування сучасної машинобудівної галузі на основі перебудови і модернізації наявних та введення нових виробничих потужностей, що вимагає раціонального використання інвестиційних ресурсів. Вагомих наукових результатів стосовно формування інноваційного розвитку промислових підприємств досягли, такі вчені, як О. Амоша, І. Алексєєв, В. Козик, Є. Крикавський, В. Геєць, Ю. Гончаров, А. Гриньов, М. Денисенко, С. Ілляшенко, О. Кузьмин, Є. Лапін, О. Мельник, М. Римар, Р. Фатхутдінов, В. Хобта, І. Цгилик, І. Чхрай та ін. Завдяки зусиллям цих науковців складено вичерпний перелік основних чинників, які визначають поточний рівень інвестиційно-інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств, розроблено показники оцінювання його складових та запропоновано дів'ять методів формування та реалізації цього потенціалу.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на значні здобутки в теорії та практиці вивчення проблем розвитку підприємства та управління інноваційним потенціалом, і досі існують значні розбіжності в підходах науковців до трактування існуючої проблеми, до формування та управління інноваційним потенціалом підприємств. Суперечності виявляються в різних напрямках вибору мети, масштабів, глибини та узагальнюючого показника оцінювання, в методах та засобах управління інноваційним потенціалом підприємства тощо. Всі ці розбіжності вимагають систематизації існуючих надбань.

Разом з тим, досі не вирішеними остаточно залишаються важливі питання створення методичного інструментарію кількісного оцінювання наявного рівня інноваційного та інвестиційного потенціалу машинобудівних підприємств, обчислення оптимального розміру інноваційних ресурсів цих підприємств та розроблення механізму формування перспективного рівня їхнього інноваційного потенціалу.

Формування цілей статті. Економічне зростання країни за умов глобалізаційних процесів неможливе без технологічного оновлення та інноваційного розвитку підприємств. Проблема активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств набуває вирішального значення у підвищенні ефективності господарювання. Детального вивчення потребують методологічні та практичні засади забезпечення ефективності технологічного оновлення та інноваційного розвитку підприємств.

Світовий досвід показує, що вихід на зарубіжні ринки неможливий без активізації інноваційної діяльності. Для більшості машинобудівних підприємств інновації стають головним фактором розвитку. Для досягнення ефективного інноваційного розвитку промислових підприємств необхідно:

- оцінити ефективність технологічного розвитку промислових підприємств;
- розробити системи комплексної оцінки інноваційної діяльності підприємств;
- визначити плани запровадження інновацій на промислових підприємствах;
- дослідити вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на процеси технологічного оновлення підприємств;
- розробити моделі ефективності технологічного оновлення та інноваційного розвитку підприємств;

- розробити методи автоматизації процесів реалізації інновацій та оцінки їх ефективності.

Виклад основного матеріалу. Державна інноваційна політика повинна стати найважливішою діяльністю, спрямованою на виведення економіки України з кризи, та функціонування в умовах поглиблення глобалізаційних процесів.

Головною метою такої політики є стратегічна орієнтація розвитку виробництва на створення і широке використання принципово нових машин, матеріалів, комплексних технологічних систем, ефективне освоєння науково-технічних розробок, забезпечення соціально-економічних, організаційних і правових умов для постійного відтворення і ефективного використання науково-технічного потенціалу.

Негативні наслідки кризових явищ в Україні та їх переплетіння в сфері науки, техніки і технологічного розвитку зумовили істотне гальмування інноваційних процесів. Бюджетне фінансування науково-технічної сфери неухильно зменшується, залишається низьким рівень впровадження у виробництво результатів досліджень та розробок, наука поступово перестає бути суспільно визнаною пріоритетною діяльністю держави.

Основним недоліком інноваційної політики залишається її спрямованість на управління переважно «процесом», а не кінцевим результатом. Треба створювати матеріально-технічну базу та необхідні організаційно-технічні поняття ефективної роботи науково-технічного та виробничого потенціалу. Тому для вдосконалення інноваційної політики дуже важливо формувати стимулююче економіко-правове середовище саме для тих, які забезпечують відчутні позитивні кінцеві результати.

Формування сучасної моделі розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств повинно базуватися на об'єктивному та ґрунтовному аналізі реального стану інноваційної сфери України.

Лише відображаючи реальну ситуацію можна розробити заходи та напрями інноваційного розвитку виробничих економічних систем.

Важливими стратегічними цілями підприємств в умовах кризи є: ефективність виробництва, контроль поведінки споживачів, формування системи певних стимулів споживання на основі революційних продуктів, виключаючи необхідність у товарах-попередниках. Від досягнення цих цілей залежить позиція підприємства на внутрішніх і зовнішніх ринках в стратегічній перспективі, тобто чи буде розвиток стабільним, підпорядкованим виключно стратегічним цілям, чи його розвиток буде залежати від трансформації зовнішнього середовища і стадії конкурентів.

Для успішних передових компаній характерна відпрацьована корпоративна стратегія на основі виробітку посилення науково-технічного потенціалу формування потужного випереджаючого обсягу знань спроможного забезпечити високу наукомісткість і новизну продукції, що виготовляється.

В умовах поглиблення кризових явищ, та глобалізаційних процесів, доцільність розробки, освоєння виробництва та комерціалізації продуктивних інновацій усвідомлюють всі суб'єкти господарювання. Чим радикальніша і більш економічно-вигідна інновація, тим краще зберігає підприємство свої конкурентні переваги.

Лише на об'єктивному та детальному аналізі реального стану інноваційної сфери України повинна формуватися сучасна модель розвитку інноваційної діяльності.

Для проведення повного і глибокого дослідження сучасних тенденцій розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності необхідно розглянути і дослідити параметри, які дозволять провести об'єктивну оцінку сучасного стану та динаміки змін в інноваційній сфері, виявити фактори, які сприятимуть розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, а також обґрунтувати основні заходи спрямовані на активацію інноваційних процесів в Україні. Головними чинниками інноваційного макроекономічного розвитку є:

- наявність інноваційних підприємств та обсяги випуску інноваційної продукції;
- обсяги та структура фінансового забезпечення інноваційної діяльності;
- рівень інституційного забезпечення інноваційної діяльності;
- масштаби та якість наукової діяльності та науково-технічних досліджень;
- кадрове забезпечення інноваційної діяльності;
- рівень фондоозброєності та матеріально-технічного забезпечення інноваційної діяльності;
- рівень розвитку трансферу технологій та міжнародних інтеграційних процесів в інноваційній сфері.

Структурні зміни у виробництві за останні роки призвели до значної втрати позицій галузей промисловості з високою доданою вартістю. Криза показала, що українська економіка є частиною світової фінансової системи, і будь-які проблеми, що виникають у цій системі, при незбалансованості основних макроекономічних індикаторів несуть загрозу для національної політики. Держава повинна максимально швидко позбавити економіку від тих пут, які заважають приватним виробникам.

Сьогодні приватний капітал при підтримці держави вже здатний вивести країну з багаторічної кризи, і пожвавлення, яке почалося, свідчить про це цілком очевидно. Показовим є те, що незважаючи на всі розмови про ліберальний характер нашої економіки, національний виробник не має цілком ринкових стимулів виробничої діяльності і орієнтації на цільову функцію прибутку. Якщо кілька років назад високі податки і адміністративне регулювання можна було виправдати слабкістю приватного капіталу і

необхідністю зосередження засобів у руках держави для підтримки економіки і соціальної сфери в умовах ринкової і політичної невизначенності, то сьогодні саме тиск на приватний капітал породжує віртуальну економіку бартеру, неплатежів, «білої» та «чорної» бухгалтерії тощо. В результаті страждають не тільки приватний капітал, але й сама держава, втрачає змогу зібрати податки, для виконання нормативних державних функцій, не говорячи вже про «бюджет розвитку», індустріальну політику, інноваційну і соціальну реформи тощо. Потрібно ставити питання про переорієнтацію державної політики на створення максимально сприятливого середовища для вітчизняного і транснаціонального бізнесу. Потрібен вивіреним баланс між підтримкою вітчизняних виробників і залученням капіталу взагалі. У сучасному світі мобільність капіталу настільки висока, що країнам доводиться змагатися за залучення капіталу, причому включаючи вітчизняний.

У цих умовах реформа державного устрою нашої країни не може обмежуватися зміцненням вкладної вертикалі і переглядом механізмів міжбюджетних відносин. Вона повинна включати елементи філософії взаємодії між різними рівнями влади, що відповідає б об'єктивно високій самостійності місцевих регіональних утворень, розвитку економічних зв'язків і відносин на субнаціональному – «територіально-горизонтальному» рівні.

Поглиблення кризових явищ в Україні та глобальні процеси вимагають не тільки поглиблення реформ, що стосуються взаємин держави, ринку і суспільства, а й формування та реалізації нової стратегії, змісту і ресурсів системних реформ «другого покоління»

Сьогодні інноваційна діяльність як по Україні в цілому, так і в окремих її регіонах знаходиться на низькому рівні розвитку, а її основні показники набувають тенденції до уповільнення. Загалом понад 90% від загальної кількості промислових підприємств на сьогодні взагалі не здійснюють інновацій. Це свідчить про те, що в Україні так і не відновилися дієві ланцюги, які б забезпечили зв'язок науки, технологій та виробництва, підживлюючи тим самим впровадження інновацій. Падіння інноваційної активності підприємств в останні роки не корелювало з динамікою інвестиційних процесів, що свідчить про слабку інноваційну спрямованість інвестицій.

Висновки. Можна стверджувати, що оцінювання інноваційного потенціалу та результатів інноваційної діяльності є важливим критерієм відбору, підтримки та поширення інновацій, слугує основою періодичного технічного та технологічного оновлення підприємства, джерелом прискорення науково-технічного прогресу, створення та випуску конкурентоспроможної продукції, сприяє підвищенню ефективності виробництва та економічному зростанню економіки країни.

Література

- 1 Черваньов Д.М. Менеджмент інноваційного розвитку підприємств України / Д.М. Черваньов, Л.І. Нейкова. – К. : Т-во „Знання”, КОО, 1999. – 514 с.
- 2 Завлин П.Н. Оценка эффективности инноваций / П.Н. Завлин, А.В. Васильев. – СПб., 1998.
- 3 Инновационный менеджмент / Ильенкова М.Д., Гохберг Л.М., Ягудин С.Ю. и др. ; под ред. С.Д. Ильенковой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 343 с.
- 4 Йохна М.А. Економіка і організація інноваційної діяльності / Йохна М.А., Стадник В.В. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2005. – 282 с.
- 5 Липсиц И.В. Инвестиционный проект: методы подготовки и анализа / И.В. Липсиц, В.В. Косов. – М. : Изд-во БЕК 1996. – 304 с.
- 6 Инновационный менеджмент / [под. ред. П.Н. Завлина, А.К. Казанцева, Л.Э. Миндели] ; [2-е изд., доп. и перераб.]. – М. : ЦИСН, 1998. – 568 с.
- 7 Причепя І.В. Комплексний підхід до управління інноваційним потенціалом підприємства / І.В. Причепя // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2010. – № 5.

Надійшла 02.12.2011; рецензент: д. е. н. Нижник В. М.